

Шапошников К. С.

*доктор економічних наук, професор,
начальник відділу науково-дослідної роботи
та атестації наукових кадрів
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Міністерства освіти і науки України;
Член наглядової ради*

Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій

Гальцова О. Л.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри національної економіки, маркетингу
та міжнародних економічних відносин
Класичного приватного університету*

Shaposhnykov Kostiantyn

*Doctor of Economics Sciences, Professor,
Head of the Research department and
Certification of scientific personnel
SSI «Institute for Modernization of the Content of Education»
Ministry of Education and Science of Ukraine;*

*Member of the Supervisory Board
Black Sea Research Institute of Economy and Innovation*

Galtsova Olga

*Doctor of Economics Sciences, Professor,
Head of the Department of National Economy,
Marketing and International Economic Relations
Classical Private University*

УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ЕКОНОМІКОЮ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті узагальнено основні підходи до децентралізації управління розвитком національної економіки. Визначено, що сьогодні існує багато типів та форм децентралізації управління національною економікою. Описано сутність адміністративної, територіальної та фіскальної децентралізації управління національною економікою. Розглянуто різні підходи до класифікації форм децентралізації управління національною економікою. Зроблено висновок про те, що форми децентралізації впливають одна на одну. Рішення щодо просторової децентралізації вплине на зусилля уряду щодо досягнення конкретного виду адміністративної децентралізації. Або, навпаки, рішення уряду про виконання особливого типу адміністративної децентралізації вплине на закономірності політичних форм децентралізації. Тобто під час реалізації стратегії децентралізації управління національною економікою важко повністю розділити ці форми децентралізації.

Ключові слова: децентралізація, національна економіка, типи децентралізації, управління розвитком, форми децентралізації.

Вступ та постановка проблеми. В умовах реформування національної економіки і зміни економічного становища України та всього світу, що викликано зонуванням території внаслідок пандемії, одним із головних завдань визначено децентралізацію управління національною економікою, що концептуально потребує розроблення сучасної візії децентралізації та підкреслює необхідність розвитку ідеології децентралізації управління розвитком. Із погляду традиційних підходів реформа децентралізації управління розвитком передбачає зміну в структурі управління національною економікою, котра пов'язана з діяльністю органів місцевого самоврядування на основі, з одного боку, зонування, викликаного пандемією, а з іншого – з територіальної організації влади в Україні. Саме тому передбачено передачу значної частини повноважень від центральних регуляторних органів до ОТГ, що забезпечується відповідним перерозподілом фінансових ресурсів. Реформа децентралізації управління національною економікою та регіонального розвитку впроваджується в Укра-

їні останні п'ять років та залишається однією з тенденцій реформування, незважаючи на періодичну зміну владних інститутів. Проте сьогодні ще не можна стверджувати про її завершення у найближчому майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорією та практикою проведення реформи децентралізації, а також оцінкою її ефективності займалися відомі науковці, серед яких: О. Бабич, В. Борденюк, О. Захарова, О. Бориславська, О. Демченко, Н. Дучинська, Н. Нижник, А. Матвієнко, Н. Мацедонська, В. Рильська, Ю. Савченко та ін.

Метою даної роботи є аналіз та обґрунтування сучасних підходів до децентралізації управління розвитком національної економіки.

Результати дослідження. Як зазначає Н. Нижник «існує велика різноманітність типів децентралізації: політичний, адміністративний та ринковий, які можуть набувати різних форм. Політична (або демократична) децентралізація передбачає передачу повноважень обраним представникам населення певної адміністративно

визначеної території (органам місцевого самоврядування) самостійно стягувати визначені види податків (а також установлення в певних межах їх ставок) та самостійно приймати рішення щодо їх витрачання» [7].

Існує також адміністративна децентралізація, яка «спрямована на делегування владних повноважень стосовно процесу розроблення і прийняття рішень, ресурсів та повноважень для надання державних послуг у визначених сферах із центрального до нижчих рівнів влади, галузевих управлінь, підвідомчих центральним органам влади, агенцій» [7].

Територіальна децентралізація управління національною економікою, тобто перерозподіл завдань і засобів їх реалізації до регіональних структур, є досить актуальною і важливою формою. Поруч із нею виділяють і так звану функціональну децентралізацію, яку іноді називають галузевою [2–10; 13]. Вона має обмежений характер і полягає у передачі деяких лише конкретних типів функцій на користь підрозділів нижчого рівня [13].

Фіскальна децентралізація – це «процес передачі повноважень, фінансових ресурсів та відповідальності від центральної влади до місцевих органів влади, один із механізмів забезпечення фінансової стабільності місцевих бюджетів та підвищення ефективності використання і розподілу бюджетних коштів» [1; 13]. Тобто мають бути передані не лише повноваження щодо здійснення видатків, а й достатній обсяг фінансових та інших ресурсів для їх забезпечення, а також відповідальність за виконання цих повноважень.

Систематизувавши, можна визначити такі підходи до класифікації форм децентралізації [1–13]:

1. Історичний. Цей підхід стверджує, що існує чотири основні моделі децентралізації: французька, англійська, радянська та традиційна.

2. Територіально-функціональний. Йдеться про передачу права на суспільні блага інститутам місцевого рівня. Функціональна децентралізація ж передбачає передання такої відповідальності будь-яким агентам, що знаходяться під контролем уряду.

3. Проблемно-оціночний. Визначає форми децентралізації за наявними проблемами: перехід, функціональна

деволюція, зацікавленість організацій, префекторська деконцентрація, міністерська деконцентрація, делегування в автономні агентства, філантропія та маркетингова.

4. Підхід із погляду доставки послуг. Зосереджується на моделях адміністративних структур та функцій, які відповідають за виробництво та надання суспільних благ, і виділяє: системи уряду на місцевому рівні, системи партнерства, подвійні системи та інтегровані адміністративні системи.

5. Підхід єдиного досвіду. Передбачає вузьке визначення децентралізації, як правило, засноване на досвіді єдиної країни.

6. Цільовий. Класифікує форми децентралізації на основі цілей: політичних, просторових, ринкових та адміністративних.

Важливо зазначити взаємовплив різних форм. «Рішення щодо просторової децентралізації вплине на зусилля урядів щодо досягнення конкретного виду адміністративної децентралізації. Або, наприклад, рішення уряду про виконання особливого типу адміністративної децентралізації вплине на закономірності політичних форм децентралізації. Тобто в реальному світі на відміну від аналітичного світу важко повністю розділити ці форми децентралізації. Аналітичні форми корисні тим, що вони визначають перспективу, але їх важко відокремити, оскільки кожен впливає на інших різними способами, які сильно різняться в конкретному середовищі» [13].

Некоректне визначення форм є однією з головних причин плутанини в науковій літературі. Чіткості важко досягти, навіть коли докладаються зусилля в напрямі розрізнення форм.

Висновки. На нашу думку, децентралізація – це складне явище, в якому задіяно багато стейкхолдерів, спільнот, інститутів. Під час розроблення стратегії децентралізації управління національною економікою важливо використовувати системний підхід. Реформа децентралізації є базисною і корелює з демократичними принципами та ідеями. Децентралізація в різних країнах має різний характер, аналізуючи який треба брати до уваги багато чинників, у тому числі повноваження, які здійснює та контролює держава.

Список використаних джерел:

1. Бабич О.М. Вдосконалення законодавства щодо забезпечення децентралізації виконавчої влади в Україні. *Держава і право*. 2012. № 56. С. 203.
2. Борденюк В. Децентралізація державної влади і місцевого самоврядування: поняття, суть та форми (види). *Право України*. 2005. № 1. С. 21–25.
3. Захарова О.В., Башганник В.В., Василюшина А.П. Впровадження зарубіжного досвіду децентралізації управління : методичні матеріали. Дніпро : ДРІДУ, 2015. 23 с.
4. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О.М. Бориславська та ін. ; Центр політико-правових реформ. Київ, 2012. 212 с.
5. Демченко О.П., Яковенко К.А. Європейський досвід бюджетної децентралізації та перспективи для України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 16. С. 724–730.
6. Дучинська Н.І. Вплив конкуренції на концентрацію капіталу в економіці України. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2014. Т. 22. Вип. 8(2). С. 176–182.
7. Державне управління в Україні: централізація і децентралізація : монографія / відп. ред. Н.Р. Нижник. Київ : УАДУ, 1997. С. 16.
8. Decentralisation in Ukraine: Achievements, expectations and concerns. 2017. 32 p. URL: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_EN_2017.pdf
9. Матвієнко А.С. Політико-правові засади децентралізації влади в контексті адміністративної реформи в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ, 2010. 23 с.
10. Мацедонська Н.В., Клівіденко Л.М. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах. *Економіка і суспільство. Гроші, фінанси та кредит*. 2017. Вип. 8. С. 613–618.
11. What is Decentralization. URL: www.worldbank.org
12. Рильська В.В. Механізм взаємодії між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в аспекті децентралізації влади. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. № 2. С. 12.
13. Савченко Ю.А. Форми та типи децентралізації державного управління в ринкових умовах. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія «Економіка»*. 2017. Т. 22. Вип. 7(60). С. 158–161.

References:

1. Babych O. M. (2012) Vdoskonalennia zakonodavstva shchodo zabezpechennia detsentralizatsii vykonavchoi vlady v Ukraini. *Derzhava i pravo*, no. 56, pp. 203.
2. Bordeniuk V. (2005) Detsentralizatsiia derzhavnoi vlady i mistseve samovriaduvannia: poniattia, sut ta formy (vydy). *Pravo Ukrainy* [Tekst], no. 1, pp. 21–25.
3. Vprovadzhennia zarubizhnoho dosvidu detsentralizatsii upravlinnia: metodychni materialy (2015) / O.V. Zakharova, V.V. Bashtan-nyk, A.P. Vasylyshyna. Dnipropetrovsk: DRIDU, 23 p.
4. Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeyskykh krain ta perspektyvy Ukrainy [Tekst] (2012) / [Boryslavska O. M., Zaverukha I. B., Shkolyk A. M. ta in.]; Tsentr polityko-pravovykh reform. Kyiv, 212 p.
5. Demchenko O. P., Yakovenko K. A. (2018) Yevropeyskyi dosvid biudzhetnoi detsentralizatsii ta perspektyvy dlia Ukrainy. *Ekonomika i suspilstvo. Mukachivskiy derzhavnyi universytet*, vol. 16, pp. 724–730.
6. Duchynska N. I. (2014) Vplyv konkurentsii na kontsentratsiiu kapitalu v ekonomitsi Ukrainy. *Visnyk Dnipropetrovskoho univer-sytetu. Ser.: Ekonomika*, T. 22, vol. 8(2), pp. 176–182.
7. Derzhavne upravlinnia v Ukraini: tsentralizatsiia i detsentralizatsiia : monohr. (1997) / vidp. red. N. R. Nyzhnyk. Kyiv: UADU, p. 16.
8. Decentralisation in Ukraine: Achievements, expectations and concerns (2017) 32 r. URL: https://www.international-alert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_EN_2017.pdf
9. Matviienko A. S. (2010) Polityko-pravovi zasady detsentralizatsii vlady v konteksti administrativnoi reformy v Ukraini [Tekst]: avto-ref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. polit. nauk: spets. 23.00.02 / A. S. Matviienko; In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. Kyiv, 23 p.
10. Matsedonska N. V., Klividenko L. M. (2017) Detsentralizatsiia v Ukraini ta osnovni shliakhy yii vprovadzhennia v suchasnykh umovakh. *Ekonomika i suspilstvo. Hroshi, finansy ta kredyt*, vol. 8, pp. 613–618.
11. What is Decentralization. Available at: www.worldbank.org
12. Rylska V. V. (2014) Mekhanizm vzaiemodii mizh mistsevymy orhanamy vykonavchoi vlady ta orhanamy mistsevoho samovriadu-vannia v aspekti detsentralizatsii vlady. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia i mistsevoho samovriaduvannia*, no. 2, p. 12.
13. Savchenko Yu. A. (2017) Formy ta typy detsentralizatsii derzhavnoho upravlinnia v rynkovykh umovakh. *Visnyk Odeskoho na-tionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova. Seriya «Ekonomika»*. Odesa, T. 22, vol. 7(60), pp. 158–161.

**УПРАВЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКОЙ:
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ**

Аннотация. В статье обобщены основные подходы к децентрализации управления развитием национальной экономики. Определено, что сегодня существует много типов и форм децентрализации управления национальной экономикой. Описана сущность административной, территориальной и фискальной децентрализации управления национальной экономикой. Рассмотрены различные подходы к классификации форм децентрализации управления национальной экономикой. Сделан вывод о том, что формы децентрализации влияют друг на друга. Решение о пространственной децентрализации повлияет на усилия правительства по достижению конкретного вида административной децентрализации. Или, наоборот, решение правительства о выполнении особого типа административной децентрализации повлияет на закономерности политических форм децентрализации. То есть при реализации стратегии децентрализации управления национальной экономикой трудно полностью разделить эти формы децентрализации.

Ключевые слова: децентрализация, национальная экономика, типы децентрализации, управление развитием, формы децентрализации.

GOVERNANCE OF THE NATIONAL ECONOMY: MODERN APPROACHES TO DECENTRALIZATION

Summary. The article summarizes the main approaches to the decentralization of management of the national economy. In the context of reforming the national economy and changing the economic situation of Ukraine and the world, caused by zoning due to the pandemic, one of the main tasks is the decentralization of national economy, which conceptually requires a modern vision of decentralization and emphasizes the need to develop ideology of decentralization. In terms of traditional approaches, the reform of decentralization of development management involves a change in the governance structure of the national economy, which is associated with the activities of local governments on the one hand zoning caused by the pandemic, and on the other hand – with the territorial organization of power in Ukraine. That is why the transfer of a significant part of the powers from the central regulatory bodies to the UTC is envisaged, which is ensured by the appropriate redistribution of financial resources. The reform of decentralization of national economy management and regional development has been implemented in Ukraine for the last 5 years and remains one of the reform trends, despite the periodic change of government institutions. However, it is not yet possible to say that it will be completed in the near future. It is determined that today there are many types and forms of decentralization of management of the national economy. The essence of administrative, territorial and fiscal decentralization of national economy management is described. Different approaches to the classification of forms of decentralization of national economy management are considered. It is concluded that the forms of decentralization affect each other. The decision on spatial decentralization will affect the government's efforts to achieve a specific type of administrative decentralization. Or, conversely, the government's decision to implement a special type of administrative decentralization will affect the patterns of political forms of decentralization. That is, when implementing a strategy of decentralization of national economy management, it is difficult to fully separate these forms of decentralization.

Key words: decentralization, national economy, types of decentralization, development management, forms of decentralization.